

INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH
THE INSTITUTE OF PUBLIC AFFAIRS

POWROTY DO POLSKI
WYNIKI BADAŃ

Justyna Frelak

Beata Roguska

Warszawa, 30 kwietnia 2008

Główne wnioski

1. Obecne migracje, pomimo wydłużania się średniego okresu spędzonego za granicą nie mają charakteru wyjazdów na „stałe”. Potwierdzają to również badania, zgodnie z którymi blisko połowa osób (46%) przebywała w Wielkiej Brytanii nie dłużej niż pół roku. Większość badanych w deklaruje, że wyjechała do Wielkiej Brytanii sama (55%). Więcej niż co piąta osoba udała się tam z grupą znajomych, przyjaciół (22%).
2. Tak jak wyjazdy nie mają charakteru trwałego, nie są postrzegane jako decyzja ostateczna, tak też powrót do kraju nie jest już widziany jako decyzja ostateczna. Świadczą o tym plany migracyjne osób, które wróciły. Podobny odsetek zadeklarował chęć ponownego wyjazdu (33%) oraz pozostania w Polsce (37%). Blisko jedna trzecia badanych nie miała sprecyzowanych planów odnośnie emigracji. Dowodzi to, iż Polacy po przyjeździe do kraju mogą równie szybko podjąć decyzję o kolejnym wyjeździe.
3. Plany osób, które wyjechały oraz tych którzy wrócili są niepewne i nieskrystalizowane. Badani pytani o plany swoich znajomych, też ich nie znają. Wskazują, że większość wróci do Polski za jakiś czas (26%), bądź zostanie na stałe w Wielkiej Brytanii (28%). Większość respondentów uważa swoją decyzję o powrocie do Polski za słuszną (65%). Może to wynikać z omawianych powyżej motywów powrotu - głównie osobistych i rodzinnych.
4. Głównym motywem migracji do Wielkiej Brytanii były względy ekonomiczne. Wśród powodów wyjazdu do tego kraju najczęściej wymieniano poszukiwanie pracy lub podjęcie oferty pracy, a także lepsze perspektywy zawodowe.
5. Mimo, iż badani wyjechali z Polski z powodów ekonomicznych, to swoją decyzję o powrocie uzasadniali względami osobistymi - tęsknotą za domem i chęcią dołączenia do krewnych w kraju. Duża część osób podkreślała, że powrót do kraju planowała jeszcze przed wyjazdem do Wielkiej Brytanii. Pytani o czynniki, które wpłyną na zjawisko powrotów wskazują: zdecydowany wzrost zarobków (77%) oraz praca w Polsce odpowiadająca kwalifikacjom i doświadczeniu pracownika, umożliwiającą rozwój zawodowy i awans (42%).
6. Po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 roku obniżył się ich status zawodowy polskich pracowników. Wśród osób, które wyjechały do Wielkiej Brytanii w roku 2004 lub wcześniej większy był m.in. odsetek specjalistów, natomiast wśród późniejszych imigrantów z Polski więcej było pracowników wykonujących proste prace. Jednym z powodów takiej sytuacji jest masowość migracji i popyt na pracowników niewykwalifikowanych zarówno w Wielkiej Brytanii jak i w innych krajach. Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia można powiedzieć, że większość pracujących wykonywała pracę poniżej swoich kwalifikacji zawodowych. Badanie potwierdziło negatywne zjawisko, które bywa określane mianem „marnotrawstwa mózgów”, czyli pracę poniżej kwalifikacji
7. Większość badanych, która wróciła ocenia, że wyjazd i doświadczenia z nim związane nie odbiegały od ich oczekiwań (45%), bądź były one lepsze niż oczekiwali (24%). Rozczarowanie przeżyło tylko 18% osób, które wróciły do Polski. Zarówno opisując pozytywne jak i negatywne doświadczenia związane z pobytem w Wielkiej Brytanii odwoływano się do warunków pracy i płacy w tym kraju.

Wstęp

Wejście Polski do UE wywołało istotne zmiany w kierunkach i skali emigracji. Miejsce tradycyjnych krajów docelowych zajęły Wielka Brytania oraz Irlandia. Wyjątkiem były Niemcy, do których nadal chętnie emigrują Polacy. Państwami, do których Polacy zaczęli wyjeżdżać na większą skalę, były: Hiszpania i Holandia oraz Skandynawia. Według dostępnych danych można przyjąć, iż w państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) zatrudnienie podejmuje rocznie około 800 tysięcy obywateli polskich. Ze względu na swoją dynamikę oraz specyfikę (wyjazdy osób młodych i wykształconych) problem migracji staje się w coraz większym stopniu przedmiotem debaty publicznej, a jak pokazała ostatnia kampania wyborcza, również kwestią polityczną.

Jak wynika z dostępnych źródeł skutki społeczne i ekonomiczne obecnych wyjazdów zarobkowych są w zdecydowanej mierze pozytywne. W dłuższej perspektywie będą jednak korzystne dla Polski tylko pod warunkiem, że istotna część emigrantów powróci do Polski. Powracający przywiozą doświadczenie, kontakty, kapitał inwestycyjny, styl pracy oraz postawy obywatelskie. Z tego też względu coraz większego znaczenia nabiera kwestia powrotu Polaków. Obecnie nie można określić ile osób, które wyemigrowały, powróci. Według badań *Centre for Research on Nationalism, Ethnicity and Multiculturalism* w grupie polskich migrantów dominują osoby, które nie zastanawiają się nad powrotem do kraju. Choć część osób wraca, nie jest to zjawisko masowe. Pojawiające się artykuły w prasie polskiej i zagranicznej o rychłym powrocie wielu Polaków nie znajdują jak na razie potwierdzenia w rzeczywistości.

W niniejszym raporcie zaprezentowane zostały wyniki pierwszego badania ilościowego przeprowadzonego wśród Polaków, którzy powrócili do kraju po okresie pracy w Wielkiej Brytanii. Badanie było częścią projektu *Circular flows: mapping the scale and nature of emigration amongst Britain's immigrants* realizowanego wspólnie z Institute for Public Policy Research (<http://www.ippr.org>) z Wielkiej Brytanii. Jego celem jest analiza zjawiska migracji do i z Wielkiej Brytanii, ze szczególnym uwzględnieniem powrotów imigrantów do krajów pochodzenia. Poniższy tekst zawiera wstępne wyniki badań, a pełna wersja raportu będzie dostępna na stronie Instytutu Spraw Publicznych (www.isp.org.pl).

Badanie miało odpowiedzieć m.in. na poniższe pytania:

- jakie były motywy wyjazdu z kraju (bezrobocie, wyższe zarobki, możliwość zdobycia nowych doświadczeń oraz nauki języka, sytuacja polityczna w Polsce, itp.)?
- jakie emigranci mieli oczekiwania wyjeżdżając i jak wyglądało ich skonfrontowanie z rzeczywistością?
- czym zajmowali się przebywając na emigracji (studia, praca – u pracodawcy brytyjskiego, prowadzenie własnej działalności gospodarczej, opieka nad dziećmi)?
- co skłoniło wybranych Polaków do powrotu do kraju (trudności ze znalezieniem pracy, praca poniżej kwalifikacji, niskie zarobki, rodzina w Polsce, możliwość kariery w kraju) i jak oceniają swój przyjazd do kraju?
- jaki jest stosunek do powrotów wśród osób przebywających obecnie w Wielkiej Brytanii? jakie czynniki mogłyby zachęcić innych emigrantów do powrotu do kraju?

Metodologia

Raport powstał w oparciu o badania ilościowe przeprowadzone wśród Polaków, przebywających aktualnie w kraju, którzy w ciągu ostatnich dziesięciu lat mieszkali w Wielkiej Brytanii lub Irlandii Północnej przez przynajmniej 3 miesiące. Badanie zostało zrealizowane w dniach 28 marca – 12 kwietnia 2008 r. przez Millward Brown SMG/KRC.

Ze względu na fakt, iż zjawisko „reemigracji” dotyczy niewielkiej części populacji wywiady przeprowadzono metodą „kuli śnieżnej” na próbie 371 osób. Podstawą do jej opracowania były wcześniejsze badania Centrum Badania Opinii Społecznej pt. ”Praca Polaków za granicą”, które pozwoliły na uwzględnienie cech różnicujących populację osób, które mają za sobą doświadczenie pracy za granicą. Uwzględniono wiek, płeć i wykształcenie. Dodatkowo, przy doborze próby przyjęto, że połowa badanych swój pierwszy, co najmniej 3-miesięczny wyjazd, odbyła do 2004, a pozostali po 2004 roku. Rozkład terytorialny próby zakładał realizację podobnej liczby wywiadów w 23 ośrodkach obejmujących swoim zasięgiem cały kraj.

Charakterystyka badanej grupy: cechy społeczno – demograficzne i doświadczenia migracyjne

Największa część ankietowanych była w wieku od 35 do 44 lat (38%) lub od 25 do 34 lat (30%). Mniej niż 25 lat liczyło 18% badanych, zaś 45 lat i więcej - 14%. Połowa uczestników badania legitymowała się wykształceniem średnim ogólnokształcącym lub zawodowym, zaś więcej niż co czwarty (27%) wyższym magisterskim lub licencjackim. Pozostałe osoby miały z reguły wykształcenie zasadnicze zawodowe, bardzo rzadko podstawowe. Ponad dwie piąte ankietowanych (44%) to osoby pozostające z związku małżeńskim, co dziesiąty ankietowany żyje w związku nieformalnym. Prawie dwie piąte badanych (38%) stanowili kawalerowie /panny, 6% - osoby rozwiedzione, zaś 2% - wdowcy i wdowy. Niemal dwie piąte uczestników badania (38%) posiada dzieci do 18 roku życia. Blisko połowa badanych (48%) przed wyjazdem do Wielkiej Brytanii mieszkała w mieście liczącym od 101 do 500 tys. mieszkańców. Więcej niż co czwarty (27%) wyjechał z miasta powyżej 500 tys. mieszkańców. Ze wsi pochodził stosunkowo niewiele osób (7%). Podobnie stosunkowo niedużo respondentów wyjechało z małych miast (7%) oraz z miast średniej wielkości (9%).

W przypadku ogromnej większości badanych (87%) ich ostatni pobyt w Wielkiej Brytanii był zarazem jednym trwającym co najmniej trzy miesiące pobyt w tym kraju. Dwukrotnie wyjeżdżało do Wielkiej Brytanii 9% badanych, zaś trzy razy i więcej - 4%. Większość osób nie ma za sobą podobnych doświadczeń z wyjazdem do innych krajów oprócz Wielkiej Brytanii. Zdecydowana większość osób (81%) deklaruje, że na dłuższy czas (co najmniej 3 miesiące) opuściła Polskę tylko jeden raz. Aż 94% było tylko w Wielkiej Brytanii.

Obecne migracje, pomimo wydłużania się średniego okresu spędzonego za granicą nie mają charakteru wyjazdów na „stałe”. Potwierdzają to również niniejsze badania, zgodnie z którymi blisko połowa osób (46%) przebywała w Wielkiej Brytanii nie dłużej niż pół roku. Co czwarta osoba mieszkała tam od 7 do 12 miesięcy. Pozostali przebywali w Wielkiej Brytanii dłużej: do 2 lat – 16% badanych, powyżej 2 lat -13%.

Większość badanych wspominając ostatni (zarazem na ogół jedyny) pobyt w Wielkiej Brytanii deklaruje, że wyjechała do tego kraju sama (55%). Więcej niż co piąta osoba udała się tam z grupą znajomych, przyjaciół (22%). Niewiele mniej osób wyjechało ze współmałżonkiem lub partnerem (19%) Jedynie nieliczne osoby zabrały ze sobą dzieci (mimo, że niepełnoletnie potomstwo posiada niemal dwie piąte badanych).

Do więcej niż co piątej osoby po jej wyjeździe do Wielkiej Brytanii dojechał później ktoś z Polski – przyjaciele, znajomi lub ktoś z rodziny.

Cele i charakter pobytu w Wielkiej Brytanii

Głównym motywem migracji do Wielkiej Brytanii były względy ekonomiczne. Wśród powodów wyjazdu do tego kraju najczęściej wymieniano poszukiwanie pracy lub podjęcie oferty pracy, a także lepsze perspektywy zawodowe. Z pracą w Wielkiej Brytanii łączyły się z kolei nadzieje na wyższe zarobki i realizację planów finansowych, związanych z oszczędnościami i inwestycjami oraz na podniesienie poziomu życia. Istotnym, choć nie pierwszoplanowym, motywem wyjazdu, była chęć nauki języka angielskiego. Pewną rolę odgrywały też względy poznawcze – ciekawość świata i chęć zdobycia nowych doświadczeń. Część osób wyjechała z kraju chcąc być bliżej rodziny i przyjaciół, którzy osiedlili się w Wielkiej Brytanii, a więc jedynie po części z własnego wyboru.

Tabela 1

Powody wyjazdu do Wielkiej Brytanii	
Podjęcie oferty pracy	51%
Poszukiwanie pracy	42%
Chęć zarobienia pieniędzy	42%
Nauka języka	20%
Przygoda/ doświadczenie życia w innej kulturze, społeczeństwie	17%
Zaoszczędzenie pieniędzy, wysyłanie pieniędzy do domu	14%
Lepsze perspektywy zawodowe	10%
Rodzina/przyjaciele	10%
Wyższy poziom życia	7%
Chęć kupna nieruchomości/domu w Polsce	4%
Doświadczenie życia za granicą	4%
Inne powody	4%
Lepsze perspektywy dla dzieci	3%
Słabość polskiej gospodarki	3%
Nauka/studia	1%

Zdecydowana większość badanych (ogółem 81%) pracowała w Wielkiej Brytanii zarobkowo, na ogół wykonując pracę najemną w pełnym wymiarze czasu. Mniej osób było zatrudnionych na niepełnym etacie, zaś tylko nieliczni Polacy prowadzili w Wielkiej Brytanii własną firmę. Co dziesiąta osoba szukała pracy, ale ostatecznie jej nie podjęła. Niewielka część badanych zajmowała się domem, dziećmi. Jedynie bardzo nieliczne osoby uczyły się lub studiowały w Wielkiej Brytanii (na ogół była to nauka języka).

Praca zarobkowa była główną formą aktywności zarówno tych osób, które wyjechały do Wielkiej Brytanii w roku 2004 i wcześniej jak i tych, którzy przybyli do tego kraju po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Widać jednak wyraźnie, że osoby, które znalazły się w Wielkiej Brytanii po roku 2004 były w porównaniu z wcześniejszymi polskimi imigrantami po pierwsze bardziej zainteresowane podjęciem pracy w tym kraju, po wtóre bardziej skuteczne w realizacji swoich celów. Częściej niż ich poprzednicy pracowali na pełnym etacie, rzadziej mieli problemy ze znalezieniem zatrudnienia. Wiąże się to prawdopodobnie z ograniczonymi możliwościami podejmowania zatrudnienia w Wielkiej Brytanii przed liberalizacją rynku pracy w maju 2004 roku.

Tabela 2

Czym Pan(i) się zajmował(a) podczas ostatniego pobytu w Wielkiej Brytanii?	Osoby, które wyjechały w roku 2004 i wcześniej	Osoby, które wyjechały po roku 2004	Ogół badanych
Praca najemna w pełnym wymiarze czasu	55%	70%	62%
Praca najemna w niepełnym wymiarze czasu	19%	14%	16%
Poszukiwanie pracy	11%	8%	9%
Opieka nad domem lub dziećmi	10%	5%	8%
Inne zajęcia	6%	4%	5%
Samozatrudnienie, własna firma	2%	3%	2%
Nauka lub studia w pełnym wymiarze czasu	2%	0%	1%
Nauka lub studia w niepełnym wymiarze czasu	2%	1%	1%

Polacy pracujący w Wielkiej Brytanii z reguły zajmowali się pracą fizyczną. Biorąc pod uwagę poziom ich wykształcenia można powiedzieć, że większość pracujących wykonywała pracę poniżej swoich kwalifikacji zawodowych. Ponad dwie piąte pracujących było zatrudnionych przy pracach prostych. Więcej niż co czwarta osoba, która znalazła zatrudnienie w Wielkiej Brytanii, pracowała jako robotnik wykwalifikowany, rzemieślnik. Wśród pozostałych osób względnie liczną grupę stanowili pracownicy usług osobistych oraz

operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń. Tylko stosunkowo mała część polskich imigrantów w Wielkiej Brytanii wykonywała pracę wymagającą wyższych kwalifikacji, w tym także dobrej znajomości języka angielskiego – bardzo niewielu znalazło zatem zatrudnienie jako specjaliści; dyrektorzy, kadra kierownicza; technicy i średni personel oraz pracownicy administracyjni, sekretarski i sekretarze. Badanie potwierdziło negatywne zjawisko, które bywa określane mianem „marnotrawstwa mózgow” czyli pracę poniżej kwalifikacji. Taka sytuacja jest związana przede wszystkim z popytem na pracowników niewykwalifikowanych zarówno w Wielkiej Brytanii jak i w innych krajach. Fakt ten, wraz z niewystarczającą znajomością języka angielskiego powoduje, że Polacy koncentrują się w typowo imigranckim sektorze rynku pracy, który jest łatwo dostępny. W dłuższej perspektywie taka sytuacja może doprowadzić do całkowitej utraty kwalifikacji, problemów z integracją oraz samooceną.

Po rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 roku i otwarciu brytyjskiego rynku pracy dla Polaków nie tylko zwiększyła się liczba pracowników pochodzących z Polski, ale także obniżył się ich status zawodowy. Wśród osób, które wyjechały do Wielkiej Brytanii w roku 2004 lub wcześniej większy był m.in. odsetek specjalistów, natomiast wśród późniejszych imigrantów z Polski więcej było pracowników wykonujących proste prace. Polacy, którzy przyjechali po 2004 roku zarabiają kilka funtów mniej niż osoby na tych samych stanowiskach, które przyjechały przed 2000 rokiem. Według danych *Institute for Public Policy Research* Polacy zarabiają około 7,3 funta za godzinę pracy i jest to najniższa stawka w porównaniu ze wszystkimi 26 narodowościami wziętymi pod uwagę.

Tabela 3

Jaki zawód wykonywał(a) Pan(i) w Wielkiej Brytanii?*	Osoby, które wyjechały w roku 2004 i wcześniej	Osoby, które wyjechały po roku 2004	Ogół badanych
Pracownicy przy pracach prostych	35%	45%	41%
Robotnicy wykwalifikowani i rzemieślnicy	28%	26%	27%
Pracownicy usług osobistych	13%	10%	11%
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	9%	11%	10%
Sprzedawcy i pracownicy obsługi klientów	8%	5%	6%
Specjaliści	5%	1%	3%
Dyrektorzy, kadra kierownicza	1%	1%	1%
Technicy i inny średni personel	1%	1%	1%
Pracownicy administracyjni, sekretarze (sekretarki)	1%	1%	1%

*Odpowiedzi osób, które pracowały w Wielkiej Brytanii zarobkowo

Pracujący w Wielkiej Brytanii zdecydowanie najczęściej byli zatrudnieni w branży hotelarskiej i gastronomicznej oraz w budownictwie. Znaczący odsetek osób znalazł zatrudnienie w przemyśle przetwórczym. Inni zatrudnieni byli najczęściej w handlu; rolnictwie, leśnictwie, rybołówstwie; opiece zdrowotnej i pomocy społecznej, gospodarstwach domowych oraz różnego rodzaju usługach.

Tabela 4

Czym zajmował się zakład pracy, w którym Pan(i) pracował(a)?*	
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	24%
Budownictwo	22%
Przetwórstwo przemysłowe	12%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli	9%
Pozostała działalność usługowa	7%
Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	6%
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	6%
Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	6%
Transport i gospodarka magazynowa	4%
Informacja i komunikacja	2%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	1%
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1%
Edukacja	1%
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1%

*Odpowiedzi osób, które pracowały w Wielkiej Brytanii zarobkowo

Mniej niż połowa spośród pracujących w Wielkiej Brytanii po przystąpieniu Polski do UE, a więc po 1 maja 2004 roku zarejestrowała się w Worker Registration Scheme (48%). Pozostali deklarują, że tego nie zrobili (41%) bądź nie przypominają sobie, czy dopełnili obowiązku rejestracji (11%). Osoby, które nie zarejestrowały się w WRS tłumaczą to najczęściej niewiedzą o istnieniu takiego systemu (26%) bądź krótkim okresem pracy (23%).

Ocena doświadczeń związanych z pobytem w Wielkiej Brytanii

Największa część ogółu badanych, niezależnie od tego, jaki były cel ich pobytu w Wielkiej Brytanii, ocenia, że wyjazd i doświadczenia z nim związane nie odbiegały od ich oczekiwań (46%). Pozostali częściej deklarują, że były one lepsze niż oczekiwali (24%), reszta przyznała, że przeżyli rozczarowanie (18%).

Zarówno opisując pozytywne jak i negatywne doświadczenia związane z pobytem w Wielkiej Brytanii odwoływano się do warunków pracy i płacy w tym kraju. Osoby, których doświadczenia okazały się nadspodziewanie dobre, były usatysfakcjonowane przede wszystkim wysokością zarobków, jakie osiągnęli. Duża część z nich zwracała uwagę na dobre warunki zatrudnienia i satysfakcjonującą pracę. Znaczącą część osób wskazywała na kwestie socjalno - bytowe: wysoki poziom życia, dobre warunki mieszkaniowe i skutecznie działający system socjalny. Nie bez znaczenia dla pozytywnej oceny doświadczeń związanych z pobytem w Wielkiej Brytanii okazała się być jakość stosunków międzyludzkich. Osoby zadowolone z pobytu w tym kraju dość często wskazywały bowiem na życzliwość i pomoc ze strony Brytyjczyków oraz nawiązanie przyjacielskich kontaktów z ludźmi. Dla niektórych szczególnie cennym doświadczeniem była możliwość nauki języka angielskiego.

Tabela 5

Dlaczego doświadczenia z pobytu w Wielkiej Brytanii były lepsze niż Pan(i) oczekiwał(a) przed przyjazdem?	
Wyższe zarobki	59%
Warunki zatrudnienia, satysfakcjonująca praca	27%
Dobre warunki życia	16%
Lepsze relacje interpersonalne	15%
Lepsze warunki mieszkaniowe	7%
Nauka języka angielskiego	7%
Niskie oczekiwania przed przyjazdem	7%
Poznanie nowej kultury, ludzi	6%
Lepszy system socjalny	5%
Lepsze perspektywy	5%
Ciekawy styl życia	3%
Uzyskanie nowych kwalifikacji zawodowych	2%
Brak problemów językowych	2%
Wszystko było zgodnie z planem	2%
Pracodawcy wywiązujący się z zobowiązań	2%
Obecność innych Polaków	1%
Powody osobiste	1%

Osoby zawiedzione pobytem w Wielkiej Brytanii były rozczarowane przede wszystkim niższymi niż oczekiwano płacami w tym kraju. Zarobki oferowane przez brytyjskich pracodawców uznawano za mało atrakcyjne tym bardziej, że w ostatnim okresie utrzymywał się niski kurs funta. Duża część niezadowolonych z pobytu w Wielkiej Brytanii wskazywała na problemy ze znalezieniem odpowiedniej zajęcia i konieczność podejmowania pracy poniżej kwalifikacji oraz na trudne warunki pracy. Rzadziej narzekano na wysokie koszty utrzymania oraz złe warunki mieszkaniowe. Wśród powodów doznanego zawodu stosunkowo często wymieniano także odczuwaną niechęć ze strony Brytyjczyków, brak szacunku dla Polaków.

Tabela 6

Dlaczego doświadczenia z pobytu w Wielkiej Brytanii były gorsze niż Pan(i) oczekiwał(a) przed przyjazdem?	
Niskie zarobki, niski kurs funta	49%
Problemy ze znalezieniem pracy, praca poniżej kwalifikacji	27%
Trudne warunki w pracy	21%
Niechęć ze strony Brytyjczyków, brak szacunku do Polaków	14%
Wysokie koszty utrzymania	6%
Złe warunki mieszkaniowe, drogie zakwaterowanie	6%
Tęsknota za domem, przyjaciółmi, rodziną	3%
Złe relacje w środowisku polskim	3%
Problemy językowe	3%
Ogólnie było ciężko, zły klimat, niedobre jedzenie, Wielka Brytania – brzydki, brudny kraj	6%
Niski poziom szkół brytyjskich	2%
Rozczarowanie	2%

Znamienny jest w tym kontekście fakt, że polscy imigranci w Wielkiej Brytanii obracali się przede wszystkim we własnym środowisku. Aż 92% badanych deklaruje, że mieszkając w tym kraju mieli przyjaciół pochodzących z Polski. Jednocześnie tylko niewiele ponad połowa osób przyznaje, że przyjaźniła się z Brytyjczykiem. Jednocześnie ponad dwie piąte badanych deklaruje, że miało przyjaciół z innych krajów.

Tabela 7

Czy mieszkając w Wielkiej Brytanii miał(a) Pan(i) przyjaciół pochodzących z...	
Polski	93%
Wielkiej Brytanii	51%
innych krajów	42%

Wyjazdy z przyczyn ekonomicznych, powroty z przyczyn osobistych

Motywy decyzji o powrocie do kraju miały charakter przede wszystkim uczuciowy i osobisty. Wśród głównych powodów powrotu do Polski wymieniano tęsknotę za domem i chęć dołączenia do krewnych w kraju. Duża część osób podkreślała, że powrót do kraju planowała jeszcze przed wyjazdem do Wielkiej Brytanii. Osoby te tłumaczyły, że pojechały do pracy czasowej, sezonowej lub deklarowały, że po zaoszczędzeniu pewnej sumy pieniędzy

lub spędzeniu określonego czasu w Wielkiej Brytanii zamierzały wrócić do kraju. Część osób wymieniała różnego rodzaju plany związane z powrotem do Polski: przed wszystkim zamiar kontynuowania nauki lub studiów, rzadziej chęć wychowania dzieci lub zamiar kupna nieruchomości w kraju.

Motywy ekonomiczne odgrywały mniejszą rolę niż względy sentymentalne, choć także nie były bez znaczenia. Część osób nie mogła w Wielkiej Brytanii znaleźć pracy lub bezskutecznie szukała pracy zgodnej z kwalifikacjami. Inni narzekali na zbyt niskie zarobki, nieodpowiednie warunki pracy oraz wysokie koszty utrzymania i złe warunki mieszkaniowe. O osobach powracających do kraju ze względów ekonomicznych można powiedzieć, że ich nadzieje związane z pobytem w Wielkiej Brytanii nie spełniły się.

Tabela 8

Jaki był główny powód, dla którego wyjechał(a) Pani z Wielkiej Brytanii?	
Tęsknota za domem	36%
Rodzina i przyjaciele w Polsce	29%
Praca czasowa/sezonowa w Wielkiej Brytanii	18%
Zaoszczędzenie wystarczającej sumy pieniędzy	16%
Nauka/studia w Polsce	15%
Planowany czasowy pobyt w Wielkiej Brytanii	14%
Inne powody	10%
Trudności z zarobieniem dostatecznych pieniędzy	7%
Powrót współmałżonka(i)/partnera(ki) lub innych członków rodziny do Polski	7%
Wysokie koszty utrzymania	5%
Trudności ze znalezieniem pracy	4%
Trudności ze znalezieniem pracy zgodnej z kwalifikacjami	4%
Chęć wychowania dzieci w Polsce	4%
Poprawa stanu polskiej gospodarki	3%
Złe warunki pracy	3%
Złe warunki mieszkaniowe	3%
Niechęć ze strony Brytyjczyków	3%
Kupno nieruchomości/budowa domu w Polsce	3%
Zmiana sytuacji politycznej w Polsce	1%
Zakończenie nauki/studiów w Wielkiej Brytanii	1%

Powrót do kraju i dalsze plany migracyjne

O tym, że powrót do kraju nie jest już postrzegany jako decyzja ostateczna wydadają się świadczyć plany migracyjne respondentów, wśród których podobny odsetek zadeklarował chęć ponownego wyjazdu (33%) oraz pozostania w Polsce (37%). Blisko jedna trzecia badanych nie miała sprecyzowanych planów odnośnie emigracji, co dowodzi, iż Polacy po przyjeździe do kraju mogą równie szybko podjąć decyzję o kolejnym wyjeździe. Mając na uwadze fakt, iż najnowsza polska emigracja dotyczy ludzi młodych, rozpoczynających dopiero karierę zawodową, ich decyzja zleżeć będzie od tego czy i jaką pracę będą miały w Polsce. Potwierdzają to również obecne badania – 80% respondentów planujących wyjazd za granicę to osoby poniżej 34 roku życia. Największą popularnością cieszy się Wielka Brytania Irlandia oraz Holandia.

Plany osób, które wyjechały oraz tych którzy wrócili są niepewne i nieskrystalizowane. Badani pytani o plany swoich znajomych, też ich nie znają. Wskazują, że większość wróci do Polski za jakiś czas (26%), bądź zostanie na stałe w Wielkiej Brytanii (28%). Potwierdzają to badania przeprowadzone przez ARC Rynek Opinia dotyczące planów powrotu do kraju. Wyniki tego badania wskazują, że 55% polskich migrantów w Wielkiej Brytanii planuje wrócić do Polski za minimum 5 lat¹. Deklaracji o relatywnie rychłym powrocie nie należy jednak traktować jako ostateczne ponieważ, plany emigracyjne z czasem zmieniają się i kończą noworocznym postanowieniem „może za rok”. Już teraz widoczne jest stopniowe wydłużanie się okresu spędzonego za granicą.

Większość respondentów uważa swoją decyzję o powrocie do Polski za słuszną (65%). Rozczarowanie z powodu powrotu i jak najszybszy, ponowny wyjazd deklaruje jedynie niewielki odsetek osób (5%). Może to wynikać z omawianych powyżej motywów powrotu - głównie osobistych i rodzinnych. Natomiast duży odsetek osób, którym trudno ocenić decyzję o powrocie (15%) pokazuje, iż niektórzy z nich mogli nie mieć jeszcze okazji do skonfrontowania swoich oczekiwań z polską rzeczywistością.

---

¹ W. Pelowski: *Na wyspy jeżdżą wykształciuchy*, „Gazeta Wyborcza”, 7 września 2007.

Tabela 9

Czy, ogólnie rzecz biorąc, uważa Pan(i), że decyzja o powrocie była słuszna czy też nie?	
Tak	65%
Nie, ale nie miałem(am) innego wyjścia	16%
Nie, to była pomyłka i przy pierwszej okazji wracam do Wielkiej Brytanii	5%
Trudno powiedzieć	15%

Warunki powrotu do kraju

W badaniu chcieliśmy również odpowiedzieć na pytanie co sprawiłoby, że Polacy mieszkający w Wielkiej Brytanii zaczęliby wracać do Polski na stałe. Najczęściej podawanym warunkiem, który musiałby być spełniony, był zdecydowany wzrost zarobków (77%) oraz praca w Polsce odpowiadająca kwalifikacjom i doświadczeniu pracownika, umożliwiającą rozwój zawodowy i awans (42%). Co ciekawe, satysfakcjonująca i dobrze płatna praca powinna również łączyć się z pewnością zatrudnienia (40%). Dla około jednej trzeciej respondentów bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na decyzję o ewentualnym powrocie jest sytuacja mieszkaniowa oraz obciążenia podatkowe.

Kolejnymi podawanymi warunkami powrotu były: standard życia z okresu emigracji, (24,3%), zmiana sytuacji politycznej i gospodarczej (21%) usprawnienie administracji, ułatwienie w zakładaniu własnych firm (19%).

Jak widać, wymaniane warunki sprzyjające powrotom, można określić jako - istotne zmiany w kraju. Młodzi ludzie przyzwyczajani do wyższego poziomu życia za granicą, wykonywania dobrze płatnej i satysfakcjonującej pracy oczekują tego samego od życia Polsce.

Podsumowanie

Badanie obejmowało osoby, które powróciły do Polski z czasowej emigracji do Wielkiej Brytanii. Można założyć, że grupa ta pod wieloma względami jest reprezentatywna także dla Polaków aktualnie przebywających za granicą. Na podstawie danych. Instytutu Spraw Publicznych i *Institute for Public Policy Research* rysuje się obraz polskich imigrantów w Wielkiej Brytanii, którzy przyjeżdżają do tego kraju w poszukiwaniu pracy i lepszej

przyszłości. Pełne dane dotyczą projektu. Świadomie godzą się oni na wykonywanie pracy poniżej swoich kwalifikacji i wykształcenia. Pozbawieni na ogół wsparcia najbliższej rodziny (która została w kraju), znajdują je wśród rodaków, podobnie jak oni szukających swojej szansy w Wielkiej Brytanii.

Wiele czynników wskazuje, że Polska podobnie jak inne kraje UE, takie jak Hiszpania czy Irlandia, stopniowo będzie przekształcać się z kraju typowo emigracyjnego w kraj imigracji. We wszystkich z tych państw m.in. w związku z członkostwem w UE oraz rozwojem gospodarczym z czasem nastąpiło zahamowanie emigracji oraz zjawisko powrotów.

O skali powrotów zadecyduje w dużej mierze dalszy rozwój gospodarczy Polski oraz trwała poprawa sytuacji na rynku pracy przekładająca się na wzrost płac. Polacy będą wracali, jeśli uwierzą, że spadek bezrobocia i wzrost gospodarczy są raczej trwałym zjawiskiem, a nie chwilową koniunkturą. Ważne jest też umacnianie się złotego, które oznacza, iż pensje w funtach ulegać będą obniżeniu. Różnica w zarobkach z czasem może stać się tak mała, że biorąc pod uwagę m.in. konieczność rozłąki z rodziną czy pracę poniżej kwalifikacji, Polacy stopniowo mogą zacząć powracać. W tej sytuacji jakość życia zacznie stanowić czynnik brany pod uwagę przy decyzji o powrotach. Polska tak, jak inne nowe kraje członkowskie będzie jeszcze przez pewien czas rezerwuarem taniej siły roboczej dla krajów UE-15. Z czasem jednakże, zjawiska które od dawna są widoczne w Europie Zachodniej, takie jak spadek liczby urodzeń oraz starzenie się społeczeństwa, będą się nasilać również w Polsce i wpłyną na zmniejszenie się dynamiki migracji Polaków.

Jeśli jednak emigracja nie jest decyzją ostateczną, Polacy po przyjeździe do kraju mogą równie szybko podjąć decyzję o kolejnym wyjeździe. Jeżeli ponad jedna trzecia osób, które wróciły planuje dalszy wyjazd, dużego znaczenia nabiera polityka państwa skierowana wobec tej grupy, która powinna mieć charakter trwały i konsekwentny.

Należy jednakże pamiętać, że ze względu na szereg czynników które wpływają na ruchy migracyjne, prognozowanie zarówno skali dalszego odpływu z Polski jak i spodziewanych powrotów jest bardzo trudne i obarczone dużym ryzykiem błędu.